

4.7 Å kartlegge musikalsk og verbal improvisasjon

Kunst er en egen symbolsk form, i følge symbolfilosofien. Mange som jobber i helse- og omsorg vet at det kunstneriske er viktig, og det spørres også om dette i Kartleggingsbanken. Det kunstneriske kan være viktig for brukere som *tilhørere*. Et godt eksempel på dette gir vernepleieren Iris Roth i et leserinnlegg i Sunnmørsposten (Roth, 2020). Det kunstneriske kan også være viktig for brukere som aktive *utøvere*. Et godt eksempel på dette gis i første episode av NRK-serien *Stemmene i hodet*, hvor en av deltakerne forteller litt om hvorfor hun maler.

I motsetning til spirituelle erfaringer, som jeg stilte spørsmål til i kapittel 4.2, er kunstneriske erfaringer preget av et mindre emosjonelt trøkk: " ... what we leave behind when passing the threshold of art is the hard pressure, the compulsion of our emotions" (Cassirer, 1944/1972, s. 148). I følge Cassirer skjer dette både når vi er tilhørere og når vi selv aktivt utøver kunst. Kunsten får frem følelser og emosjoner i oss, uten tvil, men det som settes i sving er liksom noe annet enn disse følelsene likevel. Et eksempel kan være brukernes synging av gamle og kjente sanger på boligen, eller sangen og dansen på sykehjemmet hvor jeg var i praksis (vi danset blant annet til Elvis Presley (1935-1977)! Dette er kunstnerisk symbolformasjon som genererer masse følelser, men som vi likevel bærer med styrke. Vi bryter jo ikke sammen i glede eller sorg, for her er vi i kunstens sfære, som beskytter oss mot dette sammenbruddet. Kunst er noe dynamisk, og "in this very strength it changes its form. For here we no longer live in the immediate reality of things but in a world of pure sensuous forms ... not comparable to any single state of emotion" (Cassirer, 1944/1972, s. 148).

Jeg har valgt å gå nærmere inn på *musikalsk og verbal improvisasjon*, da det ikke spørres spesifikt om kunstnerisk improvisasjon i Kartleggingsbanken. Musikalsk og verbal improvisasjon er en form vi har veldig gode erfaringer med fra boligen der hvor jeg jobber; særlig med en bruker som har utviklingsmessige språkvansker. Formen består i at både musikk og tekst skapes *i samme øyeblikk som den fremføres*. Dette krever at vi som personale klarer å komme på setninger i mens vi spiller med en blanding av alvor og humor på gitaren. At vi må dikte sangen selv i mens vi også må lage en melodi skaper usikkerhet hos oss, og denne usikkerheten er noe brukeren setter stor pris på. Vi som er "mestre" i bruk av ord ellers, kommer gjennom denne krevende men humoristiske formen nærmere brukerens situasjon,

som i det daglige sliter med å uttrykke seg verbalt. Enkelte ganger improviserer han frem ord selv også, på en måte som jeg ikke har sett skje i andre sammenhenger. Begges innsats driver det hele videre.

Under skrivingen av dette kapittelet ble jeg klar over at det som kalles *improvisasjons-basert musikkterapi (improvisational music therapy)* nå er et "hot topic" i musikkterapien. Jeg ble også klar over at det er mer på spill i den interaksjonen jeg har med brukeren under disse seansene. De tekstene som slår best an hos ham tematiserer hverdagslige rutiner og setter disse inn i uvante sammenhenger. Setninger som "du spiser middag på do" og "du har på jakken i senga" synes han er kjempemorsomt. Vi leker med stabiliteten i rutiner, aktiviteter - ja til og med verdier. Hva er det som skjer her?

Dette er på mange måter en enkel aktivitet som har komplekse effekter. Det brukeren og jeg som personal kan oppleve som et press i forhold til å få gjennomført daglige rutiner, er plutselig et tilbakelagt stadium. Og i den grad gjennomføring av daglige rutiner *oppleves som tvang* av brukeren (det er ikke tale om tvangsvedtak her), så forsvinner også dette trykkende aspektet ved hans hverdag når vi spiller og synger på denne måten. Selvsagt er også utøvingen kompleks: det handler om ansiktsuttrykk, posering, gester og stemning. Og timing: en setning undertegnede klarer å dikte frem litt for sent i forhold til anslaget på gitaren kan bli ekstra morsom nettopp fordi den kommer for sent.

Symbolfilosofien kan brukes til å belyse dette med å dikte frem sangen, mine og brukerens *linguistic utterances* (Sutton, 2020, s. 101). Det vi "produserer" av linguistiske ytringer er stort sett bare tull! Å bli "flink" i dette er å bli latterlig. Det blir også latterlig å sette denne kunstformen inn i en større "tradisjon," for eksempel i tradisjonen etter "store improvisatører" som Bailey, Garcia og Scott (Sutton, 2020, s. 101). Det Cassirer skrev om *det lyriske* klargjør hva som faktisk skjer her: "Mer enn noen annen kunstart synes lyrikken å være fanget i øyeblikket ... i det den fordyper seg i øyeblikket, og ikke forsøker på noe annet enn å uttømme hele dets innhold av følelse og stemning" (Cassirer, 1942/2011, s. 34-35). Vi er sammen om dette, frie på en ny måte, og når vi lykkes er det som *en virkelig oppdagelse* - "eine echte Entdeckung" (Cassirer, 1942/2011, s. 34). Plutselig har vi "laget en sang," og da gjelder det bare å huske denne sangen slik at vi kan spille den for noen andre. Hvem som helst egentlig ...

Jeg vil foreslå følgende spørsmål:

- *kan brukeren ha utbytte av at vi varierer sangen og musikken, slik at vi for eksempel legger til et vers som vi har diktet selv?*
- *kan det å nynne på sanger og finne på ord undervegs være en måte å få brukeren til å bruke sine egne ord oftere? Kan det å knytte de til en regle eller en sang bidra til at han/hun husker ordene og setningene sine bedre?*
- *kan det å tulle og tøyse med hverdagens rutiner i sangen passe for denne brukeren, slik at det kan fungere styrkende for ham/henne?*